

Miroslaw Skarzyński¹

Logiści w starożytnej Grecji

Trier grecka.

Źródło: http://telias.free.fr/gallery_01/trireme.html

Rodowód słowa „logistyka” wskazuje na starożytną Grecję. W języku starogreckim zakres znaczeniowy tego terminu zarysowują takie określenia, jak: *logistikon* (siła rozumu), *logistike* (sztuka kalkulowania), *logos* (słowo, rozum, liczenie), *logistikos* (racjonalny). W V wieku przed Chr., w starożytnej Grecji, logistyka była początkowo związana ze sferą cywilną². W kontekście ówczesnej, greckiej administracji, finansów i gospodarki, można zetknąć się z różnymi nazwami pełnionych funkcji, jak: *logistae*, *logeutai*, *eklogeis*, którym przypisuje się określone zakresy obowiązków i realizowanych zadań.

Logistae

Funkcje *logistae* pełniły osoby wybierane w wyniku głosowania (wskazanie ręką), a w późniejszym okresie – w drodze losowania. Początkowo wybierano 30 *logistae*, a potem tylko 10, których wspierało 10 *euthyni* (i ich 20 asesorów), również losowanych z każdej społeczności ateńskiej. *Logistae* byli najwyższą władzą kontrolującą sprawy finansowe i majątkowe.

W starożytnych Atenach, osoby publiczne były zobligowane do przedłożenia sprawozdań finansowych (rachunków) dotyczących ich działalności pod rygorem wygaśnięcia kadencji na zajmowanym stanowisku w administracji lub zaprzestania pełnienia aktualnej funkcji. Tę regułę stosowano w odniesieniu do sędziów, kapłanów, kapitanów trier, ambasadorów itd., a więc wszystkich osób, które miały nie tylko do czynienia bezpośrednio z publicznymi pieniędzmi, ale także pośrednio – zarządzały choćby w części publicznym mieniem lub środkami finansowymi. Osoby zajmujące stanowiska lub piastujące funkcje nie związane w jakikolwiek sposób z wydatkowaniem publicz-

nych pieniędzy, przekazywały *logistae* tylko oświadczenia w których potwierdzały ten fakt.

Otrzymane rachunki, *logistae* weryfikowali lub przekazywali do szczegółowej kontroli swoim współpracownikom, którzy koncentrowali się na analizie określonych zagadnień. Po sprawdzeniu, rachunki opatrywano stosownym komentarzem omawiającym zasadność poniesionych wydatków. Potwierdzano w nim prawidłowość operacji finansowych lub kwestionowano ich poprawność, albo wręcz zarzucano defraudację pieniędzy osobom odpowiedzialnym za ich wydatkowanie. Jeżeli przedłożone sprawozdania nie wzbudzały żadnych wątpliwości, *logistae* po publicznym ogłoszeniu tego faktu, zezwalali danej osobie zajmować dotychczasowe stanowisko lub kontynuować wypełnianie powierzonej funkcji.

Dopóki rachunków nie zatwierdzono, osoba za nie odpowiedzialna nie mogła opuścić kraju lub przyjąć jakiegokolwiek stanowiska w administracji. Ponadto była pozbawiona pełni praw cywilnych i imunitetów.

Sprawy osób, których sprawozdania finansowe zostały zakwestionowane, kierowano do rozpatrzenia lokalnego sądu, właściwego dla danej społeczności. W przypadku spraw publicznych, ostateczną decyzję podejmowała rada przysięgłych sądu wyższej instancji. Sąd rozpatrywał daną sprawę pod przewodnictwem *logistae*. Przed sądem interesy państwa reprezentował urzędnik – etatowy lub wybrany w drodze losowania. Obywatele mogli występować z zarzutami przeciwko oskarżonemu, które należało rozpatrzyć w ciągu 3 dni. Nazwiska oskarżonych i sędziów oraz charakter nadużyć zapisywano na białych tabliczkach i przekazywano do publicznej wiadomości. Określano również wymiar kary za postawione zarzuty.

Pomimo tak ściśle określonych procedur kontroli rachunków, zwłaszcza w późniejszych czasach, dokonywano często oszustw. Posuwano się nawet do przekupywania *logistae*³.

Logeutai

Instytucją charakterystyczną helleńskich polis była administracja finansowa. Na najniższym szczeblu hierarchii aparatu skarbowego znajdowali się licznie reprezentowani rachmistrze (*logeutai*) i poborcycy (*praktoreis*). Zajmowali się oni ściąganiem podatków bezpośrednio na rzecz państwa, a także nadzorowali operacje finansowe dzierżawców dóbr publicznych.

Eklogeis

W celu stworzenia silnej floty do wojny z Persją, każde miasto miało dostarczyć określoną liczbę okrętów wraz z załogami. Wiele miast, zamiast budować okręty, wolało zapłacić odpowiednią kwotę pieniędzy – trybut. Ściąganiem zaległego trybutu zajmowali się egzekutorzy (*eklogeis*)⁴.

Podsumowanie

Syntezyując obowiązki przypisane *logistae*, *logeutai*, *eklogeis* można stwierdzić, że logiści w starożytnej Grecji zajmowali się problematyką finansów publicznych, a w szczególności: nadzorowali operacje finansowe, weryfikowali sprawozdania finansowe, kontrolowali i analizowali zasadność zrealizowanych wydatków, formułowali wnioski i wyjaśniali nieprawidłowości w wydatkowaniu pieniędzy, prowadzili egzekucję zaległości finansowych. Z wymienionych zadań, które realizowali logiści wynika, że mieli znaczący wpływ na racjonalne gospodarowanie zasobami finansowymi w starożytnej Grecji.

¹ Dr hab. M. Skarzyński jest pracownikiem Zakładu Organizacji i Zarządzania Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu oraz Instytutu Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu (przyj. red.).

² B. Z. Szalek, *Logistyka. Wstęp do problematyki*, US, Szczecin 1994, s. 6.

³ O. Seyffert, H. Nettleship, J. E. Sandys, *Dictionary of Classical Antiquities*, Swan Sonnenschein and Company, Macmillan and Company, London, New York 1895, s. 231, 361; *The Athenian Constitution By Aristotle Written 350 B. C. E.*, http://classics.mit.edu/Aristotle/athensian_const.3.3.html; Ch. F. Hermann, *A Manual of the Political Antiquities of Greece*, D. A. Talboys, London 1836, s. 309; E. F. Bojesen, *A Handbook of Grecian Antiquities*, Rivingtons, London 1855, s. 68-69.

⁴ T. Wałek-Czernecki, S. Witkowski, *Wielka historia powszechna. Tom II. Dzieje greckie*, Trzaska, Evert i Michalski, Warszawa 1934, s. 278, 281, 673-674.